

УДК 378:373.3.091.12.011.3-051:796]:37.012

Носко Ю. М.

ORCID 0000-0003-1077-8206
Scopus-Author ID 56880366900

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: ulianosko5@gmail.com

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розкривається методика дослідження системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури. У визначенні сутності методики дослідження сформульовано методологічну характеристику, яка обґрунтовано визначає зміст, організацію експериментального дослідження та подальший їх теоретичний аналіз.

Під ефективністю системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури розуміється така їх вища освіта, що відповідає гуманістичним ідеям, положенням і технологіям, які теоретично обумовлюють як фізичний, так і креативний розвиток підростаючого покоління дітей молодшого шкільного віку.

У статті визначені і розкриті основні етапи дослідження, визначені показники професійної компетентності.

Мета дослідження передбачає визначення змісту та системи організації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури як інноваційної педагогічної системи.

Методологія. У даному дослідженні застосовувався дослідницький інструментарій, що включав методи теоретичного та емпіричного дослідження. Окрім того, належне місце у дослідженні було надано монографічному методу, застосування якого сприяло постійному поглибленню оволодіння станом теоретичної розробленості досліджуваної проблеми.

Методика дослідження передбачає залучення студентів – майбутніх учителів фізичного виховання початкової школи, учнів, їх батьків, учителя.

Висновки. Вірогідність успішного впровадження технології креативно-оздоровчого фізичного виховання учнів початкової школи може бути забезпечена гуманістичною обґрунтованістю психолого-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури як фахівців нової суспільно-активної, креативно-мислячої формації.

Починаючи зі створення умов самореалізації учня, реально можливо і достатньо ефективно спрямувати не тільки фізичний, а й креативний його розвиток, що сприяє формуванню сучасної самодостатньої особистості.

Ключові слова: методика, експериментальне дослідження, професійна підготовка, початкова школа, фізична культура.

Постановка проблеми дослідження є сучасним втіленням та гострою необхідністю плекання майбутніх учителів початкової школи з фізичного виховання нової формації. Вона повною мірою відповідає переходу від особистісного до особистісно-розвивального навчання на основі створення нової відкритої педагогічної системи освіти, де молода людина розкривається як особистість.

У науково-педагогічному підході під ефективністю системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури розуміється така їх вища освіта, що відповідає гуманістичним ідеям, положенням і технологіям, які теоретично обумовлюють їх фізичний й креативний розвиток покоління дітей молодшого шкільного віку, яке підрастає. Рівень професійної підготовки вчителів початкової школи до викладання фізичної культури може бути більш високим і відповідати сучасним тенденціям суспільно-економічного розвитку, чим він забезпечуватиме порівняно більш високий рівень фізичного і креативного розвитку учнів. Виходячи з цього, студенти у даному

дослідженні виконують функції педагога-пошукача, який у процесі одержання вищої освіти намагається не тільки оволодіти знаннями теорії фізичної культури, а й оволодівати досвідом організації наукових досліджень.

З цієї причини, **мета дослідження** передбачає визначення змісту та системи організації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури як інноваційної педагогічної системи. Саме тому до організації педагогічного дослідження передбачається включення студентів. У такому разі вони як дослідники беруть безпосередню участь в організації експерименту з визначення сутності креативно-оздоровчого фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

У відповідності до поставленої мети сформульовано основні взаємопов'язані завдання дослідження: здійснення теоретичного аналізу наукових досліджень з філософських, психологічних та педагогічних проблем системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів до викладання фізичної культури. І не дивно, що очевидною є типова картина неготовності сучасної початкової освіти до вирішення проблем фізичного виховання у відповідності до суспільно-економічних запитів.

Методика педагогічного дослідження, як сукупності прийомів, способів організації, регуляції та застосування й інтерпретації одержаних результатів, розроблена, виходячи з визначення зазначеної вище мети дослідження.

Вона полягає у розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

Визначена сутність педагогічної діяльності та професійно-педагогічної компетентності учителів початкових класів до викладання фізичної культури в нових суспільно-економічних умовах, розроблений діагностичний інструментарій оцінювання професійної підготовки та здійснено визначення стану готовності майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

Відповідно до визначеної мети педагогічного експерименту його *об'єктом* є освітній процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах модернізованого креативно-оздоровчого та розвивального освітнього процесу початкової школи. А *предметом дослідження* є умови та роль учителя початкових класів у створенні розвивального креативно-оздоровчого освітнього процесу учнів початкової школи, що сприяють їх становленню як креативних та фізично-здорових особистостей.

Результати дослідження. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури в умовах сталого розвитку має здійснюватися відповідно до теоретичних положень авторської Концепції та технології. Адже вона передбачає таку організацію і зміст освітнього процесу, що психологічно та педагогічно обґрунтовує необхідність та можливість органічного поєднання умов креативного та фізичного розвитку молодших школярів. А разом з тим, створення умов формування нової креативної та фізично-здорової розвиненої особистості, що сповідує гуманістичні ідеї здорового і творчого способу життя та потреби та здатності до ефективного сприяння суспільно-економічному розвитку України [10].

Вказані вище умови дослідження мають забезпечувати спеціально і системно підготовлених учителів принциповою зміною їх функцій поточної освітньої діяльності як науково-педагогічною. Методика дослідження застосовується як засіб визначення ефективності включення учителів початкової школи у пошукову валеологічну діяльність. Її сутність визначена, виходячи з науково-теоретичного аналізу досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених С. Гончаренка, О. Савченко, Г. Альдера, Дж. Гілфорда, В. Давидова, В. Загвязинського, В. Краєвського, П. Образцова, Дж. Рензулі, К. Роджерса, А. Савенкова, Я. Скалкова, П. Торренса, А. Хуторського [3; 6; 12; 13] та інших.

Для практичного забезпечення ефективності даного дослідження була розроблена система залучення до нього студентів, як майбутніх учителів, націлюючи їх на фундаментальне вивчення сучасних теоретичних засад дослідження та намагання у подальшому застосовувати набуті знання у практичній педагогічній діяльності. Відповідно до даних намірів визначено систему організації педагогічного дослідження.

На *першому констатувальному як діагностичному* етапі дослідження було здійснено науково-теоретичне визначення наявного стану професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. У зв'язку з цим студенти беруть участь у розробці педагогічної креативно-оздоровчої технології, що є ознакою відмінності даного підходу від іншого – традиційного. Адже в ньому вони лише знайомляться з одержаними результатами дослідження. Щоб пошукова робота майбутніх учителів здійснювалася із захопленням, вони у процесі одержання сучасної вищої освіти постійно залучаються до оволодіння інноваційною системою психолого-педагогічного спостереження за діяльністю та наслідками креативно-оздоровчої освіти учнів – моніторингом. На переконання відомих вітчизняних учених Г. Єльнікової, В. Зайцева, В. Репкіна, Е. Коротаєвої, О. Локшиної [4; 5] та інших саме моніторинг, як постійне застережне

психолого-педагогічне дослідження, надає можливість системної, а тому своєчасної і вірогідно-успішної та науково-обґрунтованої гуманістичної підтримки учня і студента.

У реалізації завдань моніторингу якості фізичного виховання у даному педагогічному дослідженні застосовувався дослідницький інструментарій, що включав **методи теоретичного та емпіричного дослідження**: збирання фактичного матеріалу, теоретичної інтерпретації, спрямованого перетворення, діагностики, пояснення, прогнозування, корекції, статистичної обробки матеріалу. Достатньо уваги приділялося й методам практичної діяльності, що обов'язково ґрунтувалися на досвіді роботи вчителів фізичної культури та їх участі у педагогічному і психологічному експерименті.

Разом з тим, застосовувалися **методи теоретичного дослідження**, пов'язаного з абстрагуванням від почуттєвої реальності, побудовою моделей, проникненням у суть предмету дослідження. Важливе значення в осмисленні, обробці дослідницького матеріалу надавалося методам логічного аналізу і синтезу. Окрім того, належне місце у дослідженні було надано **монографічному методу**, застосування якого сприяло постійному поглибленню оволодіння станом теоретичної розробленості досліджуваної проблеми.

На даному етапі найбільш важливо було створити такі психолого-педагогічні умови, щоб не всі в цілому, а кожен студент окремо міг включитися в усвідомлення стратегії педагогічного дослідження, а головне – повірити у суспільну цінність, актуальність й оригінальність.

На основі науково-теоретичного аналізу визначено сутність завдань першого етапу пошуку – діагностики стану професійної підготовки, планування впровадження розробленої технології. Це є принципово новим кроком у розвитку вітчизняної вищої освіти, започаткуванням нового наукового напрямку педагогіки – креативно-оздоровчого фізичного виховання учнів початкової школи [9]. На даному етапі дослідження теоретично встановлювалися проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. З цієї причини визначалися особливості теоретичних знань учителя; напрямки педагогічного дослідження; функціональні складові компоненти професійної педагогічної компетентності.

Проведення даного дослідження створює належні умови втілення нових синергетичних систем, що ґрунтуються на самоорганізації суб'єкта освіти. Остання обставина свідчить про прогресивність концепцій, ідей і технологій, як гуманістичної освіти покоління дітей молодшого шкільного віку, яке підостає, як учнів початкової школи. Тим більш, що у постановці проблеми здійснюється не будь-яке розвивальне, а креативне фізичне виховання.

Другий етап – формувального дослідження, передбачав наукове обґрунтування умов вірогідної ефективної реалізації положень креативно-оздоровчої, як гуманістичної педагогічної технології освіти. Зазначене вище завдання, здійснювалося як наслідок узагальнення результатів практичної педагогічної та теоретичної діяльності. Їх аналіз створив можливість здійснити моделювання відповідної авторської педагогічної системи – технології професійної підготовки учителів початкових класів до викладання фізичної культури. На даному етапі теоретично досліджувалися проблеми наявної професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, що створювали умови її модернізації – прогресивного перетворення первісної моделі.

Унаслідок проведення, узагальнення результатів апробації початкової моделі та внесення в неї необхідних змін експериментально остаточно визначені особливості теоретичних засад розробленої педагогічної технології креативно-оздоровчого фізичного виховання учнів початкової школи: зміст та напрями педагогічної діяльності учителя; функціональні компоненти професійної компетентності.

Відповідно до зазначеної моделі, студенти особливим чином оволодівають не тільки теорією, а й практикою гуманістичної педагогіки та психології. Та й спеціальною педагогічною технікою, що ґрунтується на реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Дана модель системи професійної підготовки учителів фізичного виховання у закладах вищої освіти визначає основні компоненти цілісного освітнього процесу. Разом з тим, модель виявляє пріоритети, взаємозв'язок і адекватність компонентів технології як системи, що визначає основні вимоги до підготовленості майбутніх учителів фізичного виховання початкової школи та особливість їх педагогічної діяльності. Педагогічна цінність ідей креативно-оздоровчої освіти та відповідної їй технології, полягає в тому, що учень на все своє майбутнє життя формується у самостійного творця власного здоров'я. Він все своє життя діє й поза межами школи, уроків фізичного виховання без втручання в нього вчителя. Оскільки, саме учень – повновладний господар власного здоров'я і в цілому всього свого життя.

Виходячи з цього, вірогідність успішного впровадження технології креативно-оздоровчого фізичного виховання учнів початкової школи може бути забезпечена гуманістичною обґрунтованістю психолого-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, як фахівців нової суспільно-активної, креативно-мислячої формації.

На третьому етапі педагогічного експерименту, обов'язково здійснювалося визначення перспективності широкого впровадження креативно-оздоровчого фізичного виховання. Це зумовлюється її концептуальним обґрунтуванням та вибором сучасних педагогічних, методичних заходів, і засобів. Здійснюючи розробку авторського проекту педагогічної інноваційної системи професійної підготовки

майбутніх учителів початкових класів до викладання фізичної культури у структурі моделі нами були визначені як основні її елементи, що підлягали змінам і повинні мати риси інноваційного продукту: зміст, організація, поточне виконання завдань освітнього процесу. При цьому важливе місце надавалося визначенню механізму педагогічного стимулювання навчально-пошукової активності студентів, регулюванню та корегуванню освітнього середовища. Особливе значення у даному разі, як засобу успішного впровадження моніторингу якості креативно-оздоровчої освіти, нами надавалося створенню умов взаємо-зворотної взаємодії викладача і студентів, що полягало у поетапній систематизації і узагальненні результатів дослідження.

Отже, із вище зазначених намірів, надметою дослідження є пошук шляхів підвищення якості освіти вчителів фізичного виховання в умовах ЗВО. Даний процес може бути здійснено неодмінно в умовах впровадження тільки інноваційної педагогічної системи професійної підготовки учителів фізичного виховання, що передбачає природне включення студентів у наукову діяльність.

На *четвертому* – заключному етапі дослідження, що сприяло узагальненню результатів дослідження, опрацьовані і систематизовані матеріали формувального етапу експерименту та їх порівняння з традиційними теоретичними положеннями. Окрім того, здійснювалася ще й статистична перевірка й копіткє узагальнення одержаних результатів моніторингового дослідження, формування загальних висновків і рекомендацій, визначення перспектив подальшого вивчення означеної проблеми.

Виходячи з викладеного вище, саме так планується виконання завдань експериментальної перевірки, розробленої системи професійної підготовки вчителів фізичного виховання та визначення: якості побудованої моделі; обґрунтованості психолого-педагогічних умов, що викладена в авторській Концепції; відповідності технологічного забезпечення у реалізації положень, розробленої нами Концепції та технології.

Виходячи із сутності гіпотези дослідження, яка ґрунтується на припущенні, завдання фізичного виховання учнів початкової школи, які обумовлені теоретичними положеннями Концепції та технології професійної підготовки, обґрунтовано визначалися умови її реалізації на рівні, який відповідає сучасним вимогам до реалізації ідей креативного та фізичного розвитку учнів початкової школи.

У перевірці достовірності вище зазначеного припущення експериментального дослідження мають бути виконані такі завдання:

- *формування* науково-дослідницького інструментарію експериментального дослідження оцінювання ефективності та доцільності впровадження методів і засобів встановлення рівня;
- *професійної педагогічної дослідницької компетентності* майбутніх учителів;
- *аналіз* сформованості професійної компетентності майбутніх учителів до застосування технологій креативно-оздоровчої освіти учнів початкової школи;
- *визначення* рівня професійної вмотивованості та педагогічної майстерності студентів як майбутніх учителів фізичного виховання в освітньому процесі ЗВО;
- *встановлення* у процесі експерименту обґрунтованості, ефективності та доцільності психолого-педагогічних умов удосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у ЗВО;
- *виявлення* значення застосування прийомів педагогічної технології креативно-оздоровчої освіти у формуванні професійної компетентності випускників ЗВО.

Виходячи із розуміння вимог до сучасних педагогічних досліджень, були визначені *критерії: достовірність* вимірювання показників; *дидактична доцільність* застосування засобів; *відсутність* опосередкованих впливів; *відповідність* потребам студентів, вимогам викладачів та суспільства.

Відповідно до методики дослідження, здійснювалися такі його *форми: аналіз* навчальної документації; *моніторинг* діяльності студентів, викладачів та бесіди з ними; *тестування* та контрольні виміри.

Окрім того, визначалися ознаки якості *професійної діяльності як рівні* сформованості професійної компетентності учителів засобом: *індивідуального експертного оцінювання; анкетування* та самооцінювання студентів та викладачів.

Отже, маючи на увазі дослідницькі наміри, які узгоджуються із теоретичними засадами, що визначенні у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, були прийняті характеристики та *показники професійної компетентності:*

- *мотиваційно-педагогічний*, що характеризує ціннісні орієнтації вчителя, як гуманіста та його готовність до вирішення проблеми освіти у відповідності сучасних вимог;
- *когнітивно-педагогічний*, який відображає зміст сутності знань учителя теорії фізичної культури як предмета та методики його викладання й інтегровані знання, що впливають на розуміння сутності дитячої поведінки, як неповторної біологічної, соціальної і творчої істоти;
- *конструктивно-педагогічний*, пов'язаний із творчим і системним формуванням учителя цілей освітньої діяльності як оригінальної педагогічної системи, що враховує особливості дитячої фізіології та психології;

– *організаційно-педагогічний*, що характеризує здатність учителя фізичного виховання системно управляти педагогічним процесом та визначати його якість і корегувати ним;

– *психолого-технологічний*, який відображає комплекс фонду творчих та фахових спеціальних знань, вмінь та навичок вирішувати практичні проблеми фізичного виховання учнів у відповідності із сучасними вимогами часу;

– *педагогічно-рефлексивний*, що відображає відповідність сучасним вимогам і здатність учителя фізичного виховання усвідомлювати рівень особистої діяльності та виявляти креативність, яка зумовлює його готовність до самопізнання, самоорганізації та самоосвіти та практичного застосування технології моніторингу.

У намаганні до застосування найбільш доцільних інновацій у системі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до викладання фізичної культури, важливо виходити з положень про *критерії її ефективності*. Останні відповідно до авторської технології ґрунтуються на визнанні доцільності одночасного забезпечення умов, як креативного так і фізичного розвитку учнів. Бо ж, саме комплексний розвиток, як зазначають сучасні прогресивні вітчизняні та зарубіжні вчені, є найбільш важливим завданням сучасної освіти.

Так, В. Кремень наголошує: «...основна цінність і мета будь-якого суспільства – сприяти розвитку індивідуальності, особистості з тим, щоб людина сама себе пізнала, саморозвинулася і самореалізувалася у дорослому житті». І далі, розвиваючи своє твердження визнаний вітчизняний вчений, ще більш конкретно підкреслює: «Завдання школи, як і всієї системи освіти, вбачаю в тому, щоб як мінімум, усіляко сприяти самопізнанню та розвиткові особистості, щоб сутнісні сторони особистості були пізнанні нею самою й вчителем» [7].

Розвиток креативності студентів є важливою психологічною ознакою майбутнього вчителя, але також слід враховувати ознаки:

– *відкритості* до змін – мотивованої готовності до визнання філософських, психологічних та педагогічних ідей креативно-оздоровчої освіти як наслідку відмови від оцінки успішності діяльності учня на основі заданих норм;

– *готовності* до впровадження креативно-оздоровчого навчально-виховного процесу як освітнього простору з рухливим складом учнівських груп, що можуть залучатися до його організації;

– *гнучкості мислення* – здатності легко і своєчасно та доцільно і швидко відгукуватися на нові й важливі вимоги і реагувати на запити дітей, батьків, керівників школи до організації і змісту освіти й оперативно й творчо, змінювати зміст і форми діяльності учнів на уроці;

– *оригінальності мислення та ознак освіти* як причини несхожості й неповторності та самотності духовного світу та змісту творчої діяльності і співтворчості учителя та учнів, а також втілення нового незвичного у змісті, формах та методах креативно-оздоровчої діяльності на уроці;

– *ретельності мислення* – як вияву здатності до продукування інноваційних ідей фізичного виховання, самостійного конструювання та винахідливості у проектуванні, плануванні та втіленні задумів з організації і визначення змісту власної діяльності як вчителя-новатора та діяльності учнів;

– *швидкості мислення* – здатності до стрімкого породження ідей, висловлених вчителем у словесних формулюваннях чи діях, яка вимірюється вагомістю результатів, відповідних вимогам поточних завдань креативно-оздоровчої освіти.

У системі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до викладання фізичної культури, окрім зазначених є положення про критерії, які визначають значення у даному процесі викладача та ефективності освітньої технології. У зв'язку з цим, особливе значення в системі моніторингу у числі найбільш доцільних інновацій є такі, що вказують на зміни, які мають відбуватися у психологічній готовності до діяльності вчителів. На переконання відомих дослідників проблем фізичного виховання та вчителів-практиків Г. Апанасенко, Р. Бальсевич, Л. Безматерних, І. Брехман, Н. Степанченко, В. Кремень, М. Носко [1; 2; 7; 8] визначилися домінантні прогресивні гуманістичні ідеї розвитку дитини та професійні особливості діяльності сучасного вчителя:

– *індивідуальної рефлексивності*, що визначається рівнем задоволення власною професійною діяльністю;

– *вмотивованості* – позитивної динаміки розвитку професійної мотивації вчителя;

– *педагогічної майстерності* – позитивної динаміки оцінювання студентами його професійної діяльності.

Визначення зазначених показників передбачає успішній професійній діяльності вчителя, які відгукуються позитивним гуманним відношенням до дітей та й сприяють оптимальним умовам фізичного виховання учнів початкової школи.

Методика дослідження передбачає включення студентів I-IV курсу навчання, як майбутніх учителів фізичного виховання початкової школи у дослідження з метою *визначення їх рівня науково-теоретичної* психолого-педагогічної підготовки та його відповідності положенням креативно-оздоровчого фізичного виховання; *здатності* до самоорганізації у освітній діяльності.

Дане дослідження полягає у визначенні рівня сучасної науково-теоретичної підготовки студентів з основних понять теорії і практики психологічного креативного розвитку дитини та оволодіння ними з діагностичними намірами як майбутніх учителів фізичної культури початкової школи.

Виконання першого завдання розраховане на 40 хв. У даному разі студентам належить ознайомитися із змістом п'яти питань і протягом 40 хв. дати на них письмові відповіді.

Зміст завдань:

1. У чому сутність мети, завдань та принципові особливості організації і змісту сучасного фізичного виховання у початковій школі?

2. Які найбільш важливі, на Ваш погляд, умови найбільш ефективного початкового фізичного виховання?

3. Які особливості змісту сучасної освіти майбутніх вчителів фізичної культури мають бути у ЗВО?

4. Які форми, на Ваш погляд, найбільш сприятливі у навчанні, вихованні та розвитку учнів початкової школи?

5. Які найбільш бажані або ж навпаки – недопустимі форми, прийоми чи завдання у початковій освіті?

Оцінювання відповідей експериментатором здійснюється у 12 бальній системі.

У визначенні *рівня самоорганізації* учнів початкової школи виходимо із розуміння її соціальної цінності і як здатності до саморегуляції особистості. У формуванні креативної особистості учня початкової школи уроки фізичного виховання надають належні умови, а тому нехтування вчителем ними зумовлює зниження якості освіти.

За допомогою анкетування визначалася якість оволодіння учнями елементарними знаннями, уміннями, навичками самоорганізації (самоменеджменту, самомоніторингу) самоосвіти. До анкетування залучалися батьки учнів другого класу роздільно один раз на рік на початку навчального року.

Рівень самоорганізації учнів визначався самостійно батьками, а потім і вчителем за дванадцяти бальною шкалою:

початковий – не розуміє цінності і не застосовує засобів самоорганізації (1 – 3 бали);

середній – розуміє цінність самоорганізації, але рідко дотримується її (4 – 6 бали);

достатній – розуміє цінність самоорганізації, застосовує часто, але не системно (7 – 9 балів);

високий – глибоко усвідомлює цінність системи самоорганізації (10 – 12 балів).

Разом з тим, передбачалося застосування діагностичних методик з метою навчання студентів оволодінню ними у дослідженні учнів початкової школи *та визначення: індексу соматичного здоров'я; рівня їх креативного розвитку.*

Визначення індексу соматичного здоров'я та оцінки стану фізичного розвитку та здоров'я учнів було і залишається актуальною проблемою. На основі багаторічних досліджень вченим-медикам вдалося розробити методику визначення групи дитини за станом її здоров'я. Так, на основі медичного обстеження і проведення проби Руф'є здійснюється на основі оцінки працездатності серця при фізичному навантаженні.

Особливий інтерес у підготовці до майбутньої педагогічної діяльності вчителів фізичного виховання у початковій школі заслуговує розробка відомого вітчизняного вченого Г. Апанасенко, який розробив експрес-систему оцінки рівня соматичного здоров'я, що складається із ряду простих показників, які розподілені і кожному рангу присвоюється відповідний бал [3].

Загальна оцінка здоров'я визначається сумою балів, що надає можливість розподіляти всіх практично здорових учнів на 5 рівнів здоров'я, відповідних окремому рівню аеробного енергетичного потенціалу. При цьому враховується, що чим вище рівень здоров'я, тим рідше у стані здоров'я учнів виявляються ознаки хронічних неінфекційних захворювань та ендогенних факторів ризику.

Для оцінки рівня здоров'я учнів, у стані їх спокою *вимірюється:* життєва ємкість легень (ЖЄЛ); частота серцевих скорочень (ЧСС); артеріальний тиск (АТ); маса тіла, висота тіла, динамометрія кисті. При цьому застосовувалася проба Мартінета, що передбачається визначення часу відновлення ЧСС протягом 3 хвилин.

На підставі одержаних даних розраховувалися такі індекси у відповідних їм одиницях: масовий, життєвий, силовий, Робінсона, функціональна проба Мартінета. Одержані результати по всім показникам оцінювалися у балах і занотовувалися до узагальнюючого Протоколу результатів. Підсумовуючи бали за усіма п'ятьма показниками, одержані результати порівнювалися із шкалою, що вказувала на п'ять його рівнів: низький (1), нижче середнього (2), середній (3), вище середнього (4), високий (5). Для узагальнення одержаних даних нами складався Протокол дослідження процесу відновлення, які мали: основні дані про учня, спокій, перша хвилина, друга хвилина.

Для визначення розвитку креативності учнів початкової школи у експериментальному визначенні динаміки розвитку креативності учнів початкової школи застосовані тести П. Торренса, які призначені для вирішення, поряд із іншими завданнями, оцінки ефективності застосованих технологій [11; 13]. Вони

можуть слугувати визначенню доцільності впровадження будь-якої технології в умовах експериментування чи самостійних досліджень в сучасній психолого-педагогічній практиці. Тести П. Торренса можуть слугувати практичному вирішенню завдань індивідуалізації навчання; згруповані у вербальні (словесні), зображувальні, звукові, рухові, відображаючи різноманітні вияви креативності у показниках *швидкості, гнучкості, оригінальності та розробленості ідей* і передбачають застосування на практиці.

Зважаючи на вимоги автора тестів П. Торренса і враховуючи власну психологічну гуманістичну спрямованість при тестуванні на розвиток креативності учнів, створюються умови психологічної розкутості і зацікавленості. У стосунках педагогів-експериментаторів з учнями – учасниками експерименту, креативність яких досліджується, застосовані для дітей у віці від дитячого віку і до закінчення школи, домінують почуття зацікавленості і відкритості, довірливості і безпечності, розкутості уяви і творчої свободи. Для участі в експерименті учням створюються умови повної свободи дій та обізнаності з умовами експерименту і самостійності, при якій педагог-експериментатор зовсім не втручається у діяльність учня.

Були застосовані вербальні та фігурні тести творчого мислення за редакцією Е. Щелбанової, І. Аверіної [11], які включають сім завдань для їх застосування протягом 5-10 хв. і завершення виконання за 45 хв. до яких належить здійснити відповідну психолого-педагогічну обґрунтовану організаційну підготовку.

Підготовка до участі у дослідженнях учнів початкової школи має бути проведено особливо психологічно зважено і відповідально, що передбачає, у першу чергу, їх розкуте, повільне і дохідливе знайомство із завданнями дослідження, яке передбачає уникнення від застосування експериментаторами слів «тест», «екзамен», «перевірка». У даному разі застосовувалися знайомі поняття «вправи», «малюнки», «картинки» тощо. Окрім того, здійснювалося налаштування учнів на відповідальну участь у роботі, уникаючи від створення в учнів психологічно стану тривожності, а навпаки, створення атмосфери теплоти, затишку, довіри і пошуку та співробітництва. У зв'язку з цим, такий психологічний гуманістичний характер спілкування має слугувати ініціюванню в учнів уяви про захоплюючу пізнавальну гру.

Окрім психологічної підготовки учнів створювалися і педагогічні організаційні оптимальні умови їх діяльності, що вимагало створення груп учасників експерименту у кількості 15-35 учнів, що сидять поодиноці. Для здійснення експериментального дослідження в даному разі застосовувалися секундомір, зразок тесту та розроблена інструкція.

Перше завдання «Запитати і вгадати» спрямоване на вияв допитливості, відчуття нового і невідомого та здатності дитини до імовірного прогнозування. Для його виконання необхідно поставити питання до картинки із зображенням якої-небудь ситуації, спробувати відгадати, що передувало їй і що відбудеться у подальшому. Допитливість виражається в кількості і якості запитань, що відображає здатність дитини вийти за межі зображених ситуацій на картинці. Висловлювання гіпотез про причини і наслідки подій моделює наукову творчість.

Друге завдання «Вдосконалення іграшки» – одне із найбільш складних і показових завдань психологічного спостереження. Воно викликає великий інтерес у дітей і має ступінь валідності (придатності).

Третє завдання «Незвичне застосування» – модифікація широко відомого тесту Дж. Гілфорда. У даному завданні піддослідний має здійснити спробу відмовитися від тривіальних – звичних і позбавлених оригінальності, відповідей. Ригідність мислення дитини виявляється у тому, що вона зосереджується лише на одному способу дії і, наприклад, пропонує застосовувати коробки тільки у звичній функції, як ємність, у яку можна скласти будь-які речі.

Четверте завдання «Незвичні питання» – це варіант першого завдання, але з більшим акцентом на незвичні питання.

П'яте завдання «Невірогідні ситуації» вимагає уяви і фантазії. Досліджуваний у даному разі зустрічається із невірогідною ситуацією і повинен уявити вихід з неї. У даному разі враховувалося, що хоч це завдання відносно нескладне, піддослідні мають утруднення.

Діагностування креативності передбачає ще й застосування *фігурних тестів*, що пропонуються Е. Щелбановою, І. Аверіною [11].

Шосте завдання «Намалюй картинку». Даний тест передбачає застосування відправної «крапки» для створення картинки. Вона може уявляти собою кольорову пляму або предмети, що достатньо нагадують звичні предмети. У даному разі врахування художньої цінності малюнка недоречно, а головне – ідея.

Сьоме завдання «Незавершені фігури». Застосування даного тесту ґрунтується на намаганні людини завершувати малювання незавершених фігур найбільш простим способом. Тому щоб здійснити визначення оригінальності мислення дитини важливо щоб вона виявляла здатність протидіяти, вище зазначеному, намаганням. Тому всі десять фігур розрізняються між собою, але нав'язують стійкі і вже відомі образи.

Восьме завдання «Повторні фігури». Завдання подібне до попереднього, але піддослідному належить подолати ригідність і висувати різноманітні ідеї.

Висновки. У реалізації завдань тестування студентами усвідомлювалася сутність та процедура об'єктивного виміру показника розвитку креативності учнів, що обумовлюється швидкістю, гнучкістю, оригінальністю та ретельністю розробки учнем ідей як характеристик даного процесу.

Окрім зазначеного вище змісту й організації педагогічного дослідження, важливе значення надавалося виміру і обробці результатів, які будуть представлені у наступних публікаціях.

Як показали, теоретичні та й експериментальні багаторічні дослідження, формування в учнів елементарної пошукової та валеологічної компетентності передбачає фізичний і психологічний розвиток учнів початкової школи, що полягає у формуванні в них креативної позиції, творчого стилю діяльності та творчих знань, вмінь і навичок.

Особливо гостро стоїть проблема осучаснення початкової освіти, яка створює умови самоорганізації учня, що здійснюється ним як особистісна саморегуляція – психосоціальне утворення, що формується в нього на основі усвідомлення сутності навчальних операцій у певній послідовності як динамічного стереотипу.

Таким чином, виключно велике значення вирішення проблеми початкової освіти обумовлюється тим, що саме так, починаючи із створення умов самореалізації учня, реально можливо і достатньо ефективно спрямувати її не тільки фізичний, а й креативний його розвиток, що сприяє формуванню сучасної самодостатньої особистості.

References

1. Апанасенко Г. Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека. Санкт-Петербург : МГП «Патрополис», 1992. С. 107–121.
Apanasenko, G. L. (1992). *Evolutsiya bioenergetiki i zdorove cheloveka* [Bioenergetics Evolution and Human Health]. St. Petersburg, Russia : MGP «Patropolis».
2. Бальсевич В. К. Физическая культура в школе: пути модернизации преподавания. *Педагогика*. 2004. № 1. С. 26–32.
Balsevich, V. K. (2004). *Fizicheskaya kultura v shkole: puti modernizatsii prepodavaniya* [Physical culture at school: ways to modernize teaching]. *Pedagogika*, 1, 26–32.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид-ня друге, доповнене й виправлене. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]. *Vyd-nia druhe, dopovnene u vypravlene*. Rivne, Ukraine : Volynski oberehy.
4. Сльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи. Чернівці: Технодрук, 2009. 572 с.
Ielnikova, H. V. (2009). *Adaptyvne upravlinnia: sutnist, kharakterystyka, monitorynhovi systemy* [Adaptive control: essence, characteristics, monitoring systems]. Chernivtsi, Ukraine : Tekhnodruk.
5. Коротаева Е. Как организовать мониторинг. *Директор школы*. 2004. № 6. С. 133–138.
Korotaeva, E. (2004). *Kak organizovat monitoring* [How to organize monitoring]. *Direktor shkoli*, 6, 133–138.
6. Краевский В. В. Теоретические основы профессионального становления молодого педагога. Самара: СГПУ, 1996. 167 с.
Kraevskiy, V. V. (1996). *Teoreticheskie osnovy professionalnogo stanovleniya molodogo pedagoga* [Theoretical basis of young teacher's professional development]. Samara, Russia : SGPU.
7. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум. Вид. переробл. Київ: Грамота, 2010. 576 с.
Kremen, V. H. (2010). *Filosofia natsionalnoi idei: Liudyna. Osvita. Sotsium* [National idea philosophy of: Human. Education. Society]. Kyiv, Ukraine : Hramota.
8. Носко М. О., Дейкун М. П., Носко Ю. М. Креативна освіта сучасного студента. Навчальний посібник [Modern student's creative education. Textbook]. Чернівці: Десна Поліграф, 2018. 152 с.
Nosko, M. O., Deikun, M. P., and Nosko, Yu. M. (2018). *Kreatyvna osvita suchasnoho studenta* [Creative education of modern student]. Chernihiv, Ukraine : Desna Polihraf.
9. Носко Ю. М. Креативно-оздоровча початкова освіта: теорія, технологія, практика. Моделювання складних систем в економіці і освіті: монографія / за заг. ред. Кібальник Л. О., Соловійова В. М. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю., 2018. Розділ 1.7. С. 82–103.
Nosko, Yu. M. (2018). *Kreatyvno-ozdorovcha pochatkova osvita: teoriia, tekhnolohiia, praktyka. Modeliuvannia skladnykh system v ekonomitsi i osviti: monohrafiia* [Creative and health primary education: theory, technology, practice. Modeling of complex systems in economics and education: monograph] / za zah. red. Kibalnyk L. O., Soloviova V. M. Cherkasy, Ukraine : Vydavets Vovchok O. Yu. Rozdil 1.7.
10. Носко Ю. М. Сутність та структура проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. 2019. Чернівці: НУЧК. Вип. 2. С. 236–240.

- Nosko, Yu. M. (2019). Sutnist ta struktura problemy pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury [The essence and structure of the preparation problem future teachers in physical culture]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Seriya: Pedagogichni nauky – Bulletin of the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»*, 2, 236–240.
11. Подласый И. П. 100 вопросов – 100 ответов: учебное пособие для вузов. Москва : ВЛАДОС-пресс, 2004. 365 с.
Podlasyiy, I. P. (2004). 100 voprosov – 100 otvetov: uchebnoe posobie dlya vuzov [100 questions – 100 answers: a textbook for universities]. Moscow, Russia : VLADOS-press.
12. Роджерс К. Творчество как усиление себя. *Вопросы психологии*. 1990. № 1. С. 164–168.
Rodzhers, K. (1990). Tvorchestvo kak usilenie sebya [Creativity as self-reinforcing]. *Voprosy psihologii – Questions of Philology*, 1, 164–168.
13. Torrance, E. (1980). Thinking creative in action and movement (Research Ed.). Bensenville Il: Shoats Testing Service.

Nosko Yu.

ORCID 0000-0003-1077-8206
Scopus-Author ID 56880366900

Ph.D. in Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of preschool and primary education,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: ulianosko5@gmail.com

THE METHODOLOGY OF RESEARCH THE PROFESSIONAL TRAINING SYSTEM OF FUTURE PRIMARY CLASSES TEACHERS FOR TEACHING PHYSICAL CULTURE

The article reveals the methodology for researching the system of professional training of future primary school teachers to teach physical culture. In determining the essence of the research methodology, a methodological characteristic is formulated. It reasonably determines the content, organization of experimental research and their subsequent theoretical analysis.

The effectiveness of the professional training system of future primary school teachers teaching physical culture means such their higher education, which corresponds to humanistic ideas, positions and technologies that theoretically determine their physical and creative development of the younger generation of children of primary school age.

The article has defined and disclosed the basic stages of the research, indicators of professional competence are defined.

The purpose goal is to identify the content and system of organizing the professional training of future primary school teachers to teach physical culture as an innovative educator system.

The study used a research tool that included methods of theoretical and empirical research. In addition, a proper place in the study was given to the monographic method, the application of which contributed to the constant deepening of mastering the state of theoretical productivity of the researched problem.

The methodology of the study involves students as future teachers of physical education in primary school, primary school students, their parents, and teacher.

The creatively-healthy physical education of primary school students can be provided by the humanistic validity of psychological and pedagogical conditions of future physical education teachers' professional training as specialists of a new socially active, creative and thinking formation.

Starting with the creation of conditions of self-realization of the student, it is really possible and effective enough to direct not only physical, but also creative development, which contributes to the formation of a modern self-sufficient personality.

Key words: methodology, experimental research, professional training, primary school, physical culture.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України М.О. Носко